

POLITIKA I RELIGIJA: POLITIZACIJA I POLITEIZACIJA MONOTEISTIČKOG BOGA

Jozo Kolobarić

Posušje, B&H

Već polovinom 20. stoljeća mnoštvo društvenih analitičara, među kojima je prednjačio Peter Berger, smatrali su da će procesima modernizacije, globalizacije i sekularizacije religije iščeznuti iz života ljudi, ili pak biti svedene na privatnu stvar. Međutim, padom berlinskog zida, te urušavanjem socijalističkog bloka dogodio se obrnuti proces, religije su se vratile u javni život, te su se ljudi vratili religijskim vjerovanjima. Kada se govori o 90-ima 20. stoljeća tada se spominju i dvije značajne knjige koje su obilježile tadašnji javni intelektualni i akademski svijet i izazvale raznolikost mišljenja, slaganja i osporavanja. Dakako, to su Kraj povijesti i posljednji čovjek Francisa Fukuyame i Sukob civilizacija Samuela Huntingtona. Obe knjige na svoj svojevrsan način tvrdile su da je u njima okončano ono što je trebalo biti okončano. No, istina kao cjelina kako je to već odavno zapisao Hegel, bila je udaljena od takvih konstatacija. Dok je Fukuyama tvrdio i glorificirao uspjeh liberalne demokracije kao zadnjeg stadija političkog sustava po uzoru na američki, dotle je Huntington tvrdio da će doći do sukoba civilizacija opisujući te civilizacije simplificirano i izotavljajući kulturne kodove različitih naroda.

Ono o čemu pišu suvremeni analitičari društvene stvarnosti jesu neki drugi procesi. Na djelu je 'religijski nacionalizam' (Abazović, 2006), na djelu su dva procesa, religizacija politike i politizacija religije, posebice u višereligijskim i višekonfesionalnim zajednicama. Nadalje, tu je politeizacija monoteističkog Boga od strane političke, ali i religijske elite, posebice kod onih abrahamovskih/ibrahimovskih sljedbenika, dakle židovstva, kršćanstva i islama. Tu je militarizacija Boga i zbijanje redova, jer Bog je uvijek na 'našoj strani', a naspram njih. Govori se o narcizmu malih razlika koje je uočio još Sigmund Freud koji je tipičan za male susjedne narode, ali i totalna dehumanizacija Drugog i drugačijeg. Boga se politizira i poziva u pomoć jednako na svim strana, a religijski nacionalizam kao supstitut urušenih metanarativa je posljednja brana etničkog i religijskog. Politeizacija monoteističkog Boga naročito je vidljiva kada se Boga antropomorfizira i zaziva kao sljedbenika fundamentalističkih i ekstremističkih krugova. Bog time služi kako bi opravdao najveća zlodjela, etnička čišćenja i genocide.

* * * * *

MOZAK ČOVJEKA: UMREŽEN ZA POLITIKU

Ivica Kostović

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatski institut za istraživanje mozga, Zagreb, Hrvatska

Politika kao oblik socijalnog ponašanja i religija kao odnos prema bogu su jedinstveni za čovjeka i, zajedno s drugim tipično humanim fenomenima (jezik, svijest o sebi, empatija, kreativnost, kultura, civilizacija), razlikuju nas od drugih živih bića. Neurobiološka osnova tih jedinstveno ljudskih socijalnih, kognitivnih i emocionalnih funkcija je samo djelomično istražena. Zadnjih desetljeća napredak istraživanja mozga čovjeka omogućio je spoznaju da su te funkcije odraz aktivnosti neuronskih mreža cijeloga mozga („konektom“). Međutim, istraživanja primjenom funkcionalnog slikovnog prikaza mozga pokazala su da za socijalne odluke u kontekstu politike su posebno intenzivno uključeni regionalni konektomi frontalnog i parijetalnog režnja i s njima povezana limbička područja mozga. Zanimljivo je da su ta područja moždane kore istodobno i najvarijabilnija u strukturnoj organizaciji.

Cilj ovog predavanja je prikaz neurobiološke osnove političkog odlučivanja, agresije i empatije, u svjetlu strukturne i funkcionalne organizacije neuronskih veza mozga i mogućih interakcija socijalne okoline i genetski zadanih sastavnica konektoma. Rezultati pokazuju da je za odlučivanje u socijalnom kontekstu i s moralnim kompasom bitno dorzolateralno područje prefrontalnog korteksa (čeonni režanj), za odlučivanje uz nagradu i kaznu orbitofrontalni korteks i za razumijevanje mišljenja drugih („Teorija uma“) i integraciju kognitivnih, socijalnih i emocionalnih funkcija mediofrontalni korteks. U političkom odlučivanju (izlazak na izbore, glasovanje za tradicionalne ili liberalne stranke, racionalni obrazac prema emocionalnom obrascu glasovanja i sl.) osim prefrontalnog korteksa bitne su aktivnosti i medijalnog parijetalnog korteksa, kao i genetski čimbenici, što su pokazala istraživanja slikovnim prikazom mozga na velikoj populaciji jednojajčanih blizanaca. Fenomen instrumentalne agresije, kao posljedica političke odluke, posebno uključuje veliku subkortikalnu jezgru amigdala i frontalni režanj.

U zaključku, suvremena istraživanja mozga omogućuju prikaz aktivnosti mozga kod socijalnog ponašanja u političkom kontekstu. Obzirom da tim aktivnostima čine neuronske mreže koje su rezultata interakcije genetskih faktora i utjecaja socijalne okoline, pred znanstvenicima je veliki izazov u tumačenju uloge socijalne okoline na strukturu i funkciju mozga pojedinog čovjeka.